

Borbély Károly
Újragondolt képek Bálványos Huba kiállításáról
(Győr, 2002. október 1. Városi Könyvtár Galéria)
Előszó a megnyitóhoz

Az ember ösztönös, természetes igényével a szépség felé fordul tudat alatt és fölött, szavakon innen és túl a szem és a lélek gyönyörűségére, láthatatlan szálakon kötődve a nagy játszótér színes és színtelen csodáihoz. Önmagát keresi bennük.

A művész a szellem és a szív igényével teremti a szépséget tudat alatt és fölött, szavakon innen és túl a lélek gyönyörűségére. Érzést formál az anyagba. Önmagát keresi benne. Zárkóztat és feltárulkozva, szerelemben és harcban az eszelős konokságával olyan hangokra figyelve, amelyeket még nem hallott a fül, és olyan formákra eszmélve, amiket még nem látott a szem. Újra felfedezi a világot, és egy másikat teremt belőle. Most másképpen. Újra- és újrakezdve és átformálva, az igazságot vallató, soha nem szűnő kíváncsisággal.

A művészet: rátalálás. Villanásnyi megvilágosodása annak, mik vagyunk és megsejtése annak, hová megyünk. A rátalálások, megvilágosodások, igazságkeresések küzdelmének fényes emlékművei szegélyezik a művész útját. Soraik példája az életet modellezi.

A művészet: tanítás. A tanító az életre nevel. A szellem esztétikumával, annak meghatározó, kisugárzó erejével lelket formál.

A játék: tanulás: A tanítót játékaiban és játékaival követi tanítványa. A tanítványt játékaiban és játékaival ismeri meg tanítója.

A felnőttek többsége „elfelejt játszani” – a tanár és a művész soha. Létének és így munkájának is feltétele az a szellemi energiatöbblet, amelyből a hétköznapok fölé emelkedhet gondolataival, alkotásainak példájával.

Az alkotás: a szellem játéka. Sajátos válaszadás az élet problémafelvetéseire. Magatartás, életforma, provokáció.

A tanítás: a szellem játéka. Sajátos válaszadás az élet próbafelvetéseire. Magatartás, életforma, provokáció.

Az alkotó-tanár szemléletének, személyiségének megnyilvánulásaival formál, nevel. Tevékenysége a szívvel áldott tehetség emberformáló munkája.

Bálványos Huba

Budapesten született 1938-ban. 1962-ben végezte el a Képzőművészeti Főiskolát, ahol ezután kilenc évig tanított ábrázoló geometriát. 1964 óta rendszeresen kiállító művész. Legtöbb munkája litográfia és különböző technikájú rajz. Van öt grafikai mappája, de készített nagyméretű faliképet, iskolai emlékfalat, és bronz portrédomborműveket is. Sok műve van közgyűjteményekben. A 60-as és a 70-es években részt vett a magyar grafika sok külföldi bemutatóján Hanoitól Rómáig, Addis-Abebatól Oslóig, valamint grafikai beinnálékon (Párizs, Firenze, Heidelberg, Fredrikstadt, Szófia). 1968-ban a Firenzei grafikai Beinnálén aranyérmet, itthon 14 különböző kiállítási díjat, több pályázati díjat és 1979-ben Munkácsy-díjat kapott. Egyéni kiállítása külföldön Bresciában, Hamburgban, Havannában és Szófiában volt, itthon pedig a győri a 109. kiállítás.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségében kilenc évig volt a képgrafikus szakosztály titkára, majd képzőművész alelnök 1986-1990-ig.

1977 óta tanít a Budapesti Tanítóképző Főiskolán, 1990-től a Vizuális Nevelési Tanszék vezetője. A vizuális nevelés ill. a művészeti nevelés témakörében számos publikációja jelent meg (cikkek, tanulmányok, tantervek, tankönyvek), de publikált esztétikai tanulmányokat,

művészeti kritikákat, cikkeket is. Alapítója és elnöke a Pedagógusképző Főiskolák Vizuális Nevelési Kollégiumának. Pedagógiai munkássága elismeréseként 1997-ben Szent-Györgyi Albert díjban részesült.

A tanítás alkotás, az alkotás tanítás. A kettő együtt és soha el nem választhatóan. Mint az élet egy megbízható, állandó belső iránytűje által pályántartott nagyívű repülés. Nem tévedhetünk el, mert saját rendszerünk készletet, állít pályára és az ő belső hangjaira hallgatva fogalmazzuk meg, rajzoljuk fel az irányokat.

Egymásból következő-születő, magától értetődően kapcsolódó struktúrák. Organikusan felépült egész. Életmodell. A képzőművészet és az ember-lélekformáló alkotómunka végeredményben csak a belső arányok finom átbillenése következményképp válik ketté néhol. De következetesen és megbízhatóan újra és újra csak a szívvel áldott tehetség teljes aktivitásával.

2002. október 1-jén (kedden) 17 órakor

Bálványos Huba kiállítását láthattuk a Városi Könyvtár Galériájában. Az alkotások október 18-ig, hétköznapokon 14-18 óráig...

Ha az általunk alkotott jelek – nyomok valamiképpen rögzülhetnek szalagokon, floppy lemezekon, cd lemezekon, a számítógép winchesterén, akkor bármi megtörténhet velünk. Mi van akkor, ha a gondolataink, - amiket csak elgondoltunk akár csak egy átvillanás erejéig, vagy a kimondottak és megcselekedettek is, a jó és a gonosz indulatainkról már nem is beszélve – rögzülnek körülöttünk abban a láthatatlan felfogó ernyőfelületben, amiben mozgunk-járunk-élünk? Olyan, mint egy óriási élettér-floppy. Mi van, ha minden nyomot hagy? Valóságunk sajátos jelei az időrétegekben, átszőve, egymásba fonódva, kibogozható összevisszaságában létezésünk különös rendszerének, benne a véletlennek nevezett - egyszerűsített összefüggésekkel, amelyeket csak az életünk sajátosan összetett, színes logikája magyarázhat!?!...

Létrejön egy felfoghatatlan méretű, valószínűtlen információrengeteg, amely egész életünk minden gondolatmozzanatát tartalmazza. Micsoda térhálója az idegimpulzusoknak! Talán létező dolog ez csakugyan. A művész mindenestre valami hasonlót tesz egész életében. merthogy megjeleníti az el nem gondoltat és a ki nem mondottat. Olyan hangokra figyel, amiket még nem hallott a fül, és olyan formákra eszmél, amilyeneket még nem látott a szem. De olyan képekből, hangokból, érintésekből is egyszerre, amelyeket megélt – megéltünk – megélhetnénk...

Eltévedünk, elveszünk ám újra és az utolsó alkalomig mindahányszor megkerülünk megint. Megtaláljuk magunkat valami színben, fényben – egy vonal akadozó – lendülő létében.

„Az ember mértéke”

Találó címe lehetne az egész kiállításnak (életműnek?). Az alkotót ismerve lassan lemondok a fenti zárójelről. Az életműnek is! De most, itt különöseks a kiállításnak! Nem véletlen, hogy főhelyre került.

Bálványos Huba grafikáival és nevelő-alkotó munkájával együttesen, de külön is – „az ember mértékét” kutatja.

- Az ember gyarlóságai, angyali és ördögi dolgai fénylenek fel lapjain. Ezek mellett és általuk kicsendül valami mélységes humánus, az alkotó hite az ember lassan porosodó értékeiben.

- Ha elszáll a lélek, kiüresednek a testek. Átlátszó drótvázai halvány árnyékpókhálókat vetnek majd a falakra. Mi lesz az emberrel? Mihez kezd akkor? Mit ér az életünk a lélek nélkül, ami még a tárgyainkat is áthatja – megnemesíti?

- Az ember körülveszi magát tárgyakkal. Ezek egy része gyorsan hulladékká válik, másokhoz ragaszkodnak valami miatt. Még a leghitványabbnak látszóhoz is akár. A rajztoll nyomán megszemlélhetjük ezt a különös metamorfózist, amint az ócskaság, lim-lom, igénytelen hétköznapi szeretrivalón – személyesség szelídül a papíron.

- A formákat érzékenyen körülreztető vonalai lírai finomsággal fogalmazznak. Érezzük rajtuk az érintések nyomait. Kapcsolatba kerülünk velük, mert bele tudjuk élni magunkat ebbe a személyességbe. Ezt a személyességet hallottam Judit szaxofonjátékában is a megnyitó elején. Úgy szólt, ahogyan a beszéd hangjait ritmizálja a lélegzetvétel természetes üteme és úgy sikított – rezgett és sóhajtott – mint az ember. Ősi időkből ismerem ezt a hangot, ahogy a gének emlékeznek.

- Újra és ismét meglep az átalakulás, amint a csikkel, hamuval teli tartó, a repedt kályha, vagy a rozsdás gépalkatrészek halmazza széppé nemesedik. Mert annyiban szépek ezek, amennyi érzés beléjük sodródik az alkotó kezéből – szelleméből. Szívvel szépek azok mégis...

Nyomot hagyunk magunk körül, az életünk sajátos jeleit az időrétegekben. Összedobált, kusza halmazukban csak a művészet tehet igazságot.

Születés és halál, teremtés és pusztítás termékeny állandóságát szemlélhetjük itt. Győzteseket láttunk puskával, szárnyakkal – szárnyak nélkül... Az ember mértéke ... ahogy mondom.

Aztán fogjuk meg egymás kezét mind, ahányan vagyunk! Az életünk így lesz teljes. A vonalak az élőbeszéd lélegzetvétel-ritmusra a sóhajból a zihálva léktető, hörgő és felcsattanó-dübörgő hang vételére íródnak. Emberi hangra. Álomszerűen suttozó, vagy élesen-fényesen csattanók. Erről beszélt Judit is a zene nyelvén az előbb.

A tusrajzok fentebb jellemzett világa, a pókhálószerűen szerveződő, rezdülő, érzékeny vonalstruktúráinak tónusság sűrűsödő és szétfoszló rendszere leheletnyi finom skáláját alkotja a szürkéknek, amelyeket döbbséggel figyelemmel rögzít néhány pontos egy-két erőteljes fekete folt. A halkán, líraian rezdülő vonal és a brutálisan bevágódó, lendületes gesztusok szélesre feszítik a kifejezés eszközeinek skáláját.

A litográfiákban e finoman rezgő érzékeny hangot a litokréta lapjáról foszlattal, halvány tónusok adják. Dinamikájuk az anyagkezelés frissességében és érzékenységében rejlik. A legfinomabb részletek odalehelt rezdülései, moccanásai a krétának – lendületességükben is pontosak. Ha ráközelítünk a litokő szemcséjéig, - az anyag, a felület újabb részleteket tár fel a rajz – ebben a léptékben is választékosan fogalmaz.

A részletek eme végtelen gazdagsága úgy tud jelen lenni, hogy nem gátolja a mozgásérzetünket.

Ez akkor teljesülhet, ha nagyon precíz mértékkel szelektálunk és a vonalakat nem a formakövetés, hanem az érzés strukturálja.

- **Ha elszáll a lélek, kiüresednek a testek.** Fénytelenek lesznek a szavak is akkor.

- Állatokat látunk. A tömeg vakon rohan előre. A diktátor a galamb hátáról ordít. A hatalom cinizmusa – mennyire időtálló! Mikor nem lesz végre aktuális? A vakság sokszínű és sokféle jellemzése néz vissza ránk árnyalt előadásban.

- Állatok hada masíroz a keresztfa alatt. Disznó zárja el utunkat a Megváltó felé. Bezárják a szeretetet. Közben több Megváltó is akad közöttünk. Egyet mindenképp keresztrefeszít majd a tömeg. Disznók.

- A művek sora vissza-visszarímeli a kérdést: vajon értékeink és gyarlóságaink tényleg nem változnak? Csak a személyek és a jelszavak cserélődnek? Csak ez változik. E tény még élesebben vetül elénk, ha figyelembe vesszük, hogy a rajzok és nyomatok átlagosan húsz évvel ezelőttre találódnak. Nincs köztük olyan felvetés, ami ne lenne

ma is – kissé idegesítően – aktuális. Vállalnunk kell, ezek vagyunk! Emberek. Állatokkal keveredve néhol, lélekben vagy külsőben. Értve természetesen, hogy eme aktualitás a mélyen emberi probléma a fölvetésekből, azok pedig a mélységes emberismeretből, ami ráadásul az átható „vesébelátásból” következik. Az ember gyarlóságai, anyagi és ördögi természete, diadala és elesettsége ... „az ember mértéke”...

Fametszetek

- Aki ilyen – a formákat érzékenyek körülrezgő, líraian pókhálófinomságú – fonalakkal fejezi ki magát, hogy szólaltatja meg ezt a hangját a fametszetben? Izgalmas szakmai kérdésre kap választ a kiállításlátogató. A vonal ugyanúgy „körülrezgi” a formákat. Nem formakövetőn, hanem a kifejezés, érzés által strukturáltan – fel-felszakadva, kimozduló-ránduló finom moccanásokkal sejtetve. A vonalat körbe kell vésni, akár a szobrász a megálmodott formákat és ez az áttétel még egy sajátos ízzel gazdagítja a grafikák képi világát.

Az anyag befogadja ezt a lírát és úgy sugározza vissza, mintha a fa erezetének, évszázados évgyűrűmemóriájának bölcsességén szűrődne át a művész mondanivaló.

1977-ben a Kreszta Ház faliképével Győr egy 25 darabból álló metszet képtábla sorozattal gazdagodott. Bálványos Huba életművének e fontos darabja mára töredékében lappang különböző helyeken. Győr polgárai nem láthatják többé a helyén, ahova készült, mert a tulajdonosváltások forgószele – és ismerjük el: a tudatlanság – szétszórta. A föllelhető darabokat pedig a pénzalapú, újkori pöffeszkedés zárja el a közönségtől. Sajnálatos, de nagyon ismerős magatartás. Mintha a grafikák némely szereplője köszönné vissza a jelenkor világában. Szerencsére a dúcokról készültek nyomatok, úgy legalább részleteiben kaphatunk valamelyes impressziót a középkor víg-mulatós-Villonos, a Kreszta Ház jellegében, tartalmában és formáiban is harmonikusan illesztett művekből. Szerelem, magvetés, lakoma. Ördög és angyal. Felismerjük-e magunkat? Sejtjük-e már, hogy mit veszítettünk?

Ha elszáll a lélek, kiüresednek a testek. Fénytelen drótvázat, suhanó árnyékpókhálókat hagy a hangtalan falakon. Mi lesz az emberrel? Mihez kezd akkor?

A művészet: rátalálás. Villanásnyi megvilágosodása annak, mik vagyunk és megejtése annak, hová megyünk. Zárkózottan és feltárulkozva, szerelemben és harcban az eszelős konokságával olyan hangokra figyelve, amelyeket még nem hallott a fül, és olyan formákra eszmélve, amiket még nem látott a szem.

A művészet az emberiség lelkiismerete. Ám csak azokat szólítja meg, akiknek lelke van hozzá. Soraink példája az életet modellezi. Mos másképpen. Újra – és újrakezdve és átformálva, az igazságot vallató, soha nem szűnő akarással.

A művészet: tanítás: Valami szebb életre nevelés a szellem esztétikumával. Közgazdasági fogalmakkal, pénzalapú mentalitással megfoghatatlan, értelmezhetetlen logika. „Az ember mértéke...”

A tanítás a szellem játéka. Sajátos válaszadás az élet problémafelvetéseire. Magatartás, életforma, provokáció.

Az alkotás: a szellem játéka. Sajátos válaszadás az élet problémafelvetéseire. Magatartás, életforma, provokáció.

Az alkotó-tanár tevékenysége: a szívvel áldott tehetség emberformáló munkája.

Borbély Károly 1958-ban született Héderváron. Festőművész, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar Vizuális Nevelés Tanszékének oktatója.